
Bidrag till arbetshjälpmedel

En vägledning är i första hand ett stöd för Försäkringskassans medarbetare vid ärendehandläggning och utbildning. Den innehåller en samlad information om vad som gäller på det aktuella området, uppdelat på tillämpnings- och metodstödsavsnitt.

En vägledning kan innehålla beskrivningar av

- författningsbestämmelser
- allmänna råd
- förarbeten
- rättspraxis
- JO:s beslut

En vägledning kan även innehålla beskrivningar av hur man ska handlägga ärenden på det aktuella området och vilka metoder som då ska användas.

Vägledningarna uppdateras fortlöpande. Ändringar arbetas in i den elektroniska versionen. Den elektroniska versionen hittar du på [http://www.forsakringskassan.se/Om Försäkringskassan/Dina rättigheter och skyldigheter/Vägledningar och rättsliga ställningstaganden – Vägledningar](http://www.forsakringskassan.se/Om_Forsakringskassan/Dina_rattigheter_och_skyldigheter/Vagledningar_och_rattsliga_stallningstaganden_-_Vagledningar).

Du som arbetar på Försäkringskassan hittar dem också på Fia.

Upplysningar: Försäkringskassan
Rättsavdelningen

Innehåll

Förkortningar	5
Sammanfattning.....	6
Läsanvisningar	7
1 Inledning	8
1.1 Bakgrund.....	8
1.2 Syfte	8
1.3 Ansvarsfördelning	8
2 Ansökan	9
2.1 Ansökan om bidrag till arbetshjälpmedel	9
2.2 Vem kan ansöka?	10
2.3 Tidpunkt för ansökan	11
2.4 Metodstöd	11
2.4.1 <i>Kontrollera ansökan och formella krav</i>	11
3 Försäkrad och gällande skydd	12
4 Bedöma rätten till bidrag till arbetshjälpmedel	13
4.1 Ansvarsuppdelningen för arbetshjälpmedel	13
4.1.1 <i>Hälso- och sjukvårdens ansvar</i>	13
4.1.2 <i>Arbetsförmedlingens kostnadsansvar</i>	14
4.1.3 <i>Försäkringskassans kostnadsansvar för förvärvsarbetande</i>	15
4.2 Till vem kan bidrag beviljas och bedömningen av kostnaden	16
4.2.1 <i>Vad är ett arbetshjälpmedel som Försäkringskassan kan bevilja bidrag till?</i>	16
4.2.2 <i>Vad är en arbetsplats?</i>	17
4.2.3 <i>Om arbetshjälpmedlet eller anordningen behövs</i>	17
4.2.4 <i>Expertundersökning</i>	18
4.2.5 <i>Reparation</i>	18
4.3 Till vad kan bidrag inte beviljas?	19
4.3.1 <i>Vad är ett hjälpmedel eller en anordning som normalt behövs i verksamheten eller som krävs för att arbetsmiljön ska vara tillfredställande?</i>	19
4.3.2 <i>Kostnader som kan ersättas genom annat statligt bidrag</i>	21
4.3.3 <i>Resekostnader</i>	21
4.3.4 <i>Yttrande från arbetstagarorganisationer</i>	21
4.3.5 <i>Hjälpmedel inom arbetsskadeförsäkringen</i>	22
4.3.6 <i>Rehabiliteringsersättning under utbildning eller annan åtgärd</i>	22
4.3.7 <i>Metodstöd – utredningssamtal</i>	22
4.3.8 <i>Sammanfatta samtalet</i>	24
5 Beräkningen av bidragets storlek	25
5.1 Bidragets storlek	25
5.2 Bidrag till arbetsgivaren	25
5.3 Bidrag till den försäkrade	26
5.4 Bidrag till arbetsgivaren och den försäkrade samtidigt.....	26
5.5 Metodstöd – beräkningen av bidrag till arbetshjälpmedel	26

6	Besluta	28
6.1	Kommunicering	28
6.2	Beslut om bidrag till arbetshjälpmedel villkoras	28
6.3	Motivering av beslut	28
6.3.1	<i>Metodstöd – skriva beslut</i>	29
6.4	Omprövning och överklagande	29
6.5	Utbetalning av bidraget	29
6.5.1	<i>Metodstöd – utbetalning</i>	30
6.6	Försäkring	31
7	Uppföljning och återbetalningsskyldighet	32
7.1	Uppföljning	32
7.2	Återbetalningsskyldighet	32
7.2.1	<i>Återlämning</i>	32
	Källförteckning	34

Förkortningar

AML	Arbetsmiljölagen (1977:1160)
EEG	Europeiska ekonomiska gemenskapen
EES	Europeiska ekonomiska samarbetsområdet
EG	Europeiska gemenskapen
EU	Europeiska unionen
FKAR	Försäkringskassans allmänna råd
FKRS	Försäkringskassans rättsliga ställningstagande
FL	Förvaltningslagen (2017:900)
FMR	Försäkringsmedicinsk rådgivare
HFD	Högsta förvaltningsdomstolen
ICF	Internationell klassificering av hjälpmedel för personer med funktionshinder
KR	Kammarrätten
KRNG	Kammarrätten i Göteborg
KRNJ	Kammarrätten i Jönköping
KRNS	Kammarrätten i Stockholm
KRSU	Kammarrätten i Sundsvall
LAS	Lagen (1982:80) om anställningsskydd
MFD	Myndigheten för delaktighet
Prop.	Proposition
SFB	Socialförsäkringsbalken

Sammanfattning

Kap. 1

Kapitlet ger en övergripande bild av bidrag till arbetshjälpmedel där bakgrund och syfte beskrivs.

Kap. 2

Kapitlet handlar om ansökan om bidrag till arbetshjälpmedel, vem som kan ansöka om bidrag till arbetshjälpmedel och tidpunkt för ansökan. I kapitlet finns även ett metodstöd för kontroll av ansökan och formella krav.

Kap. 3

Kapitlet handlar om försäkrad och gällande skydd.

Kap. 4

Kapitlet handlar om vem som kan få bidrag, för vad bidrag kan beviljas och vilka förutsättningar som ska vara uppfyllda för rätt till bidrag till arbetshjälpmedel.

Kap. 5

Kapitlet handlar om beräkningen av bidragets storlek.

Kap. 6

Kapitlet handlar bl.a. om kommunikering, att beslut om bidrag till arbetshjälpmedel villkoras, att motivera beslut och utbetalning av bidraget till arbetshjälpmedel.

Kap. 7

Kapitlet handlar om uppföljning och återbetalning.

Läsanvisningar

Denna vägledning ska vara ett stöd för Försäkringskassans medarbetare i handläggningen och vid utbildning.

Vägledningen redovisar och förklarar lagar och andra bestämmelser. Den redogör för de delar av lagens förarbeten som är särskilt viktiga för att förstå hur lagen ska tillämpas. Den redogör också för rättspraxis och för Försäkringskassans rättsliga ställningstaganden.

Vägledningen innehåller också en beskrivning av hur man ska handlägga ärenden och vilka metoder som då ska användas för att åstadkomma både effektivitet och kvalitet i handläggningen. Rubriken till sådana kapitel eller avsnitt inleds med ordet Metodstöd.

Hänvisningar

I vägledningen finns hänvisningar till lagar, förordningar och föreskrifter. De är som regel citerade i en ruta som texten före eller efter rutan hänvisar till. Det finns också hänvisningar till allmänna råd, Försäkringskassans rättsliga ställningstaganden, interna styrdokument, förarbeten, rättsfall och andra vägledningar. Dessa hänvisningar finns antingen i löpande text eller inom parentes i direkt anslutning till den mening eller det stycke den avser.

Sist i vägledningen finns en källförteckning som redovisar de lagar, förordningar, domar med mera som nämns i vägledningen.

Historikbilaga

Denna vägledning har reviderats. I historikbilagan finns en kortfattad beskrivning av de sakliga ändringar som gjorts i respektive version av vägledningen. Genom att läsa historikinformationen får du en överblick över de viktigaste nyheterna i den här versionen.

Att hitta rätt i vägledningen

I vägledningen finns en innehållsförteckning. Den är placerad först och ger en översiktsbild av vägledningens kapitel och avsnitt. Med hjälp av fliken "Bokmärken" i vänsterkanten kan du navigera mellan avsnitten. Det finns också en sökfunktion för att hitta enstaka ord och begrepp.

1 Inledning

Detta kapitel ger en övergripande bild av bidrag till arbetshjälpmedel där bakgrund och syfte beskrivs.

1.1 Bakgrund

Reglerna om bidrag till arbetshjälpmedel finns i 30 kap. 5 § socialförsäkringsbalken och i förordningen (1991:1046) om bidrag till arbetshjälpmedel.

Före 1991 var det bara Arbetsförmedlingen som kunde lämna bidrag till arbetshjälpmedel. Från och med 1991 flyttades ansvaret över till Försäkringskassan för dem som har en anställning, för egenföretagare och för fria yrkesutövare som är etablerade på arbetsmarknaden. Överflyttningen av ansvaret innebar först och främst att det ekonomiska ansvaret flyttades över till Försäkringskassan för den grupp som omfattas av förordningen. Tanken var inte att ändra praxis om rätten till bidrag till arbetshjälpmedel. (Prop. 1990/91:141 Rehabilitering och rehabiliteringsersättning s. 69 f)

1.2 Syfte

Försäkringskassan kan bevilja bidrag till arbetshjälpmedel till sådana arbetshjälpmedel som en förvärvsarbetande försäkrad behöver som ett led i sin rehabilitering (jämför 30 kap. 5 § SFB). Syftet med bestämmelserna är att förebygga långa sjukskrivningsperioder genom att möjliggöra för personer med funktionsnedsättningar och långvariga sjukdomstillstånd att fortsätta att vara yrkesverksamma (prop. 1990/91:141 s. 70).

Bidrag till arbetshjälpmedel kan alltså beviljas även om den försäkrade inte är sjukskriven.

1.3 Ansvarsfördelning

Ansvaret för hjälpmedel och arbetshjälpmedel är uppdelat mellan olika aktörer.

Hälso- och sjukvården svarar för hjälpmedel som en person behöver för sin dagliga livsföring och för vård och behandling, läs mer i avsnitt 4.1.1. Arbetsförmedlingen svarar för bidrag till arbetshjälpmedel och liknande som en arbetslös person med funktionsnedsättning behöver för att kunna få och utföra ett arbete, läs mer i avsnitt 4.1.2.

Försäkringskassan har ett motsvarande kostnadsansvar för personer med funktionsnedsättning som redan har en anställning. Försäkringskassan svarar för bidrag för sådana hjälpmedel eller en anordning som inte normalt behövs i verksamheten eller som inte behövs för att arbetsmiljön ska vara tillfredsställande. Försäkringskassan svarar även för bidrag om hjälpmedlet normalt behövs i verksamheten eller behövs för att arbetsmiljön ska vara tillfredsställande om hjälpmedlet behöver individanpassas, läs mer i avsnitt 4.3.1.

2 Ansökan

Läs mer

Vägledning (2004:7) *Förvaltningsrätt i praktiken*, innehåller en utförlig beskrivning av vad som gäller vid ansökan om en förmån. Där kan man till exempel läsa om:

- heder och samvete
- uppgiftsskyldigheten
- rätt att ändra sin ansökan
- komplettering av ansökan
- Försäkringskassans utredningsskyldighet och utredningsmetoder i försäkringsärenden
- serviceskyldighet
- dokumentation med tillhörande metodstöd om dokumentationskrav
- ställföreträdare och ombud
- åtgärder om handläggningen försenas och dröjsmålstalan
- kommunikering
- avvisning av ofullständig ansökan och avskrivning
- motivering av beslut

2.1 Ansökan om bidrag till arbetshjälpmedel

Ansökan om bidrag till arbetshjälpmedel kan göras på Försäkringskassans blankett FK 7545 eller FK 7547 för arbetsgivare. Det finns dock inget krav på att använda Försäkringskassans blankett eller motsvarande e-blankett. Ansökan ska dock göras skriftligt, 110 kap. 4 § SFB. Ansökan ska vara egenhändigt undertecknad, det vill säga antingen med en underskrift på papper eller med en elektronisk signatur med e-legitimation när ansökan görs via Mina sidor.

Om den sökande vill att någon annan ska ta emot bidraget för dennes räkning kan sökanden ge fullmakt till annan kontohavare i ansökan.

Även om det inte är särskilt föreskrivet att ett medicinskt underlag eller en offert ska bifogas ansökan är det den som ansöker om en förmån som i princip ska bevisa att han eller hon har rätt till det ansökan gäller. Det behövs därför både medicinska underlag och offert för att kunna bedöma om en sökande har rätt till bidrag till arbetshjälpmedel.

Ofta lämnas offerten in tillsammans med ansökan, om den försäkrade eller arbetsgivaren vet vilket arbetshjälpmedel man behöver. Om offerten lämnas in separat ska den försäkrade underteckna offerten och ange sitt personnummer på offerten. Om det är arbetsgivaren som ansöker om bidrag ska den försäkrades personnummer anges på offerten och undertecknas av arbetsgivaren. Om offerten lämnas in tillsammans med ansökan behöver offerten inte skrivas under särskilt eftersom undertecknandet i ansökan gäller även för den.

Det är den som ansöker om bidrag som ansvarar för att ta in en offert som underlag för köpet av arbetshjälpmedlet. Av offerten ska det framgå vilket arbetshjälpmedel

som den försäkrade ansöker om bidrag för och vad det kostar. Det är inte Försäkringskassan som köper arbetshjälpmålet. Försäkringskassan ska inte styra från vilken leverantör den sökande beställer arbetshjälpmålet. Det gäller även om Försäkringskassan känner till att arbetshjälpmålet kan köpas billigare hos en annan leverantör än hos den som lämnat offerten. Däremot kan Försäkringskassan använda uppgifter från en annan leverantör för att komma fram till om kostnaden för hjälpmålet i fråga är rimlig. Försäkringskassan kan begränsa bidragets storlek om kostnaden som anges i offerten inte är rimlig och Försäkringskassan genom egen utredning kan visa att hjälpmålet kan fås till en lägre kostnad. Detta gäller även för bidrag till expertundersökningar eller för reparation av arbetshjälpmålet. Du kan läsa mer om detta i 4.2.

Det är alltså den försäkrade som beställer och köper hjälpmålet, Försäkringskassan ger bidrag till köpet av hjälpmålet.

Den försäkrade ansöker om bidrag till sådana hjälpmål som är av individuell karaktär och arbetsgivaren om bidrag till sådana hjälpmål eller anordningar som innebär ingrepp i arbetsgivarens egendom, till exempel om en lokal eller maskin måste byggas om.

En försäkrad eller en arbetsgivare kan samtidigt lämna in flera ansökningar om olika hjälpmål. Då ska ansökningarna behandlas var för sig och inte ses som en ansökan. Det har betydelse för beräkningen av bidragets storlek. Enligt Försäkringskassans allmänna råd till 4 § i förordning (1991:1046) bör beloppsgränserna avse varje arbetshjälpmål för sig, när en försäkrad eller arbetsgivare ansöker om flera arbetshjälpmål (Försäkringskassans allmänna råd [FKAR 2009:2] om arbetshjälpmål).

Har bidrag tidigare beviljats till ett datorprogram och den försäkrade gör en ny ansökan som avser en uppgradering av programmet ska detta ses som en ansökan om ett nytt arbetshjälpmål.

2.2 Vem kan ansöka?

Både den försäkrade och arbetsgivaren kan ansöka om bidrag till arbetshjälpmål hos Försäkringskassan.

Det är den som beviljas bidrag till arbetshjälpmål som sedan också äger arbetshjälpmålet.

Om Försäkringskassan bedömer att den försäkrade inte omfattas av förordningen (1991:1046), för att han eller hon inte anses vara förvärvsarbetande, och den försäkrade vill ansöka om bidrag från Arbetsförmedlingen kan Försäkringskassan vidarebefordra en kopia av ansökan till dem om den försäkrade önskar detta (6 § förvaltningslagen).

Läs mer

Vägledning (2004:7) *Förvaltningsrätt i praktiken*, innehåller en utförlig beskrivning av serviceskyldigheten.

2.3 Tidpunkt för ansökan

Förordning (1991:1046) om bidrag till arbetshjälpmedel

6 §

Ansökan om bidrag till arbetshjälpmedel skall göras hos Försäkringskassan innan anskaffningen sker. En ansökan som har gjorts senare får beviljas endast om det finns synnerliga skäl

7 §

Bidrag enligt denna förordning lämnas längst till och med månaden före den då den försäkrade fyller 67 år.

Kravet på att ansökan ska göras innan anskaffningen sker gäller för alla ansökningar om bidrag till arbetshjälpmedel.

Av Försäkringskassans allmänna råd till 6 § i förordning (1991:1046) framgår att synnerliga skäl bland annat kan vara att en försäkrad eller en arbetsgivare blivit felaktigt informerad av Försäkringskassan eller att en försäkrad i en akut situation själv bekostat reparation av ett hjälpmedel (Försäkringskassans allmänna råd [FKAR 2009:2] om arbetshjälpmedel).

Det är däremot inte fråga om synnerliga skäl om det är någon annan aktör än Försäkringskassan som har lämnat den felaktiga informationen, jämför Domsnytt 2010:60.

Av 7 § förordning (1991:1046) framgår att bidrag beviljas längst till och med månaden före den då den försäkrade fyller 67 år.

2.4 Metodstöd

2.4.1 Kontrollera ansökan och formella krav

När ansökan om bidrag till arbetshjälpmedel kommer in kontrollerar du som handläggare att

- ansökan är undertecknad
- ansökan har gjorts före den månad den försäkrade fyller 67 år
- ansökan är gjord före anskaffningen av arbetshjälpmedlet eller beställning av reparationen eller expertundersökningen
- det finns medicinskt underlag för bedömning av funktionsnedsättningen
- det finns en kopia på en offert på lämpligt hjälpmedel, om offerten har lämnats in separat ska namnteckning och personnummer också anges.

Om den försäkrade har ett pågående sjukfall meddelas den personliga handläggaren att det kommit in en ansökan om arbetshjälpmedel.

3 Försäkrad och gällande skydd

För att en arbetsgivare eller en **person** ska ha rätt till bidrag till arbetshjälpmedel krävs att den som behöver arbetshjälpmedel eller anordningar på arbetsplatsen för att kunna utföra sitt arbete

- är försäkrad i Sverige,
- omfattas av det svenska socialförsäkringsskyddet och
- att de särskilda förmånsvillkoren är uppfyllda.

(4 kap. 3 § SFB)

Bidrag till arbetshjälpmedel är både en bosättningsbaserad och en arbetsbaserad förmån och det krävs därför att den som behöver arbetshjälpmedel eller anordningar för att kunna utföra sitt arbete antingen är bosatt eller arbetar i Sverige för att anses vara försäkrad (jämför 5 och 6 kap. SFB). Du kan läsa mer om villkoren för att vara försäkrad för bosättningsbaserade förmåner och för arbetsbaserade förmåner i Vägledning 2017:1, Övergripande bestämmelser i SFB, unionsrätten och internationella avtal – Försäkringskassans uppdrag vad gäller vissa gemensamma gränsöverskridande frågor.

Även om Försäkringskassan konstaterar att den som behöver arbetshjälpmedel eller anordningar för att kunna utföra sitt arbete är försäkrad i Sverige krävs det dessutom att personen uppfyller de andra villkor som gäller för förmånen enligt 5–7 kap. SFB (jämför 4 kap. 3 § andra stycket SFB). Detta gäller exempelvis SFB:s bestämmelser om krav på uppehållstillstånd för personer som behöver ett sådant. Du kan läsa mer om de bestämmelserna för bosättningsbaserade förmåner och för arbetsbaserade förmåner i Vägledning 2017:1.

Ibland måste Försäkringskassan också ta hänsyn till olika internationella regelverk exempelvis EU:s förordningar, avtal om social trygghet samt andra avtal som Sverige har ingått med andra länder. Det kan bli aktuellt när det rör sig om en gränsöverskridande situation, det vill säga när minst två länder är inblandade. Det kan innebära att bestämmelserna i SFB ibland inte kan upprätthållas i en viss situation. Du kan läsa mer om detta i Vägledning 2017:1.

Bidrag till arbetshjälpmedel ingår i förordning 883/2004 sakområde. Skulle Försäkringskassan konstatera att en person omfattas av lagstiftningen i ett annat land enligt förordning 883/2004 kan den sökande ändå ha rätt till bidrag till arbetshjälpmedel i Sverige om personen anses vara bosatt här (artikel 17 förordning 883/2004). Detta beror på att bidrag till arbetshjälpmedel är en vårdförmån enligt förordning 883/2004. Vad det innebär kan du läsa mer om Vägledning 2017:1.

4 Bedöma rätten till bidrag till arbetshjälpmedel

Detta kapitel handlar om vem som kan få bidrag, för vad bidrag kan beviljas och vilka förutsättningar som ska vara uppfyllda för rätt till bidrag till arbetshjälpmedel.

4.1 Ansvarsuppdelningen för arbetshjälpmedel

Arbetshjälpmedel

30 kap. 5 § SFB

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar föreskrifter om bidrag till sådana arbetshjälpmedel som en förvärvsarbetande försäkrad behöver som ett led i sin rehabilitering.

Förordning (1991:1046) om bidrag till arbetshjälpmedel

Inledande bestämmelse

1 §

Denna förordning innehåller föreskrifter om sådant bidrag till arbetshjälpmedel som avses i 30 kap. 5 § socialförsäkringsbalken.

När bestämmelserna om bidrag till arbetshjälpmedel infördes innebar det ett klarläggande av det ekonomiska ansvaret för arbetshjälpmedel. Ansvaret är uppdelat så att hälso- och sjukvården svarar för hjälpmedel som en person med funktionsnedsättning behöver för sin dagliga livsföring och för vård och behandling. Arbetsförmedlingen svarar för bidrag till arbetshjälpmedel och liknande som behövs för att en arbetslös person ska kunna få och utföra ett arbete medan Försäkringskassan svarar för motsvarande kostnader för personer med funktionsnedsättning som redan har en anställning, för egna företagare och yrkesutövare som redan är etablerade på arbetsmarknaden. (Jämför prop. 1990/91:141 s. 69 f.)

Det grundläggande ansvaret för arbetsmiljön har arbetsgivaren. Detta har också kommit till uttryck i bestämmelserna eftersom det finns vissa begränsningar i bidragsrätten. Du kan läsa mer om dessa i avsnitt 4.8.

4.1.1 Hälso- och sjukvårdens ansvar

Hälso- och sjukvården (landsting, kommun och privata vårdgivare) ansvarar för sådana hjälpmedel som personer med funktionsnedsättning behöver för sin dagliga livsföring och för vård och behandling.

Innan Försäkringskassan fattar beslut om bidrag till arbetshjälpmedel är det därför viktigt att även utreda hälso- och sjukvårdens ansvar. Om ett hjälpmedel behövs även utanför arbetsplatsen faller det inom hälso- och sjukvårdens ansvar.

Gränsdragningen mellan vad Försäkringskassan kan bevilja bidrag för och vad hälso- och sjukvården ansvarar för aktualiseras bland annat när det är fråga om

hörselhjälpmedel. Hälso- och sjukvården ansvarar för att den försäkrade har väl fungerande hörapparater för att klara sin dagliga livsföring. Med daglig livsföring avses samtliga dagliga aktiviteter, även de som sker på arbetstid. Det kan dock finnas tillfällen då hörapparater för daglig livsföring inte är tillräckliga för att den försäkrade ska kunna utföra sina arbetsuppgifter. Försäkringskassan kan då bevilja bidrag till hörseltekniska hjälpmedel som är avsedda att komplettera befintliga hörapparater.

Hörselhjälpmedel

Bidrag till hörseltekniska hjälpmedel kan beviljas av Försäkringskassan när de är särskilt anpassade för att den försäkrade ska kunna utföra sina arbetsuppgifter. Det kan också vara hjälpmedel som kompletterar befintliga hörapparater.

I KRNJ mål nr 2279-09, Domsnytt 2010:22, behövde en person hörapparater både på arbetet och under övrig tid. Eftersom hörapparaterna inte var särskilt anpassade för arbetet beviljades inte bidrag för arbetshjälpmedel. En motsvarande bedömning gjorde kammarrätten i KRNS mål nr 7315-11, Domsnytt 2011:47, när utredningen inte gav tillräckligt stöd för att den försäkrades behov av hörapparater var särskilt anknutet till arbetet, inte till livsföringen i övrigt. I det senare fallet är det landstinget och inte Försäkringskassan som ska svara för hörapparaterna.

Behovet av hörseltekniska hjälpmedel får inte bero på något i arbetsmiljön som arbetsgivaren ansvarar för. Arbetsgivaren ansvarar för att oönskade ljudnivåer i arbetsmiljön dämpas.

4.1.2 Arbetsförmedlingens kostnadsansvar

Arbetsförmedlingen får lämna bidrag till arbetshjälpmedel eller andra anordningar som en person behöver för att stärka sina möjligheter att få eller behålla ett arbete. Bidraget lämnas under förutsättning att personen behöver hjälpmedlet som

- Anställd
- Som företagare eller fri yrkesutövare, eller
- För att kunna ta del av ett arbetsmarknadspolitiskt program, arbetslivsinriktad rehabilitering eller praktisk arbetslivsorientering.

Bidraget lämnas också för expertundersökningar som behövs för att klargöra om personen behöver hjälpmedel eller en anordning. (Jämför 3 § första stycket förordningen [2017:462] om särskilda insatser för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga)

Bidrag till hjälpmedel på arbetsplatsen för någon som är anställd får lämnas för behov som kommer fram i samband med att anställningen börjar eller under de första 12 månaderna av anställningen.

För den som är anställd i skyddat arbete hos offentlig arbetsgivare eller anställd med lönebidrag får bidrag även lämnas för behov som kommer fram senare under anställningen.

Bidrag för företagare eller fria yrkesutövare får lämnas för behov som kommer fram i samband med att verksamheten påbörjas eller under verksamhetens första 12 månader.

För den som tar del av ett annat arbetsmarknadspolitiskt program, arbetslivsinriktad rehabilitering eller praktisk arbetslivsorientering får bidrag lämnas så länge som programmet, rehabiliteringen eller arbetslivsorienteringen varar. (4 § förordning [2017:462])

Arbetsförmedlingen ansvarar för de första 12 månaderna av anställningen även för den som byter arbete utan att vara arbetslös däremellan (jämför 4 § förordning [2017:462]).

Skyddat arbete hos Samhall Aktiebolag

Arbetsförmedlingen har dock inte ett kostnadsansvar för en person med skyddat arbete hos Samhall Aktiebolag, (jämför 39 § förordning [2017:462]). Samhall får i stället en merkostnadsersättning från staten för att täcka kostnaderna för hjälpmedel som en anställning av personer med funktionsnedsättning kan föra med sig.

4.1.3 Försäkringskassans kostnadsansvar för förvärvsarbetande

Försäkringskassan har ett kostnadsansvar för bidrag till arbetshjälpmedel som behövs för personer med funktionsnedsättning som redan har en anställning, för egna företagare och fria yrkesutövare som redan är etablerade på arbetsmarknaden (jämför. prop. 1990/91:141 s. 70).

Med förvärvsarbetande avses alltså bland annat de försäkrade som har en anställning). Detta gäller både vid en tillsvidareanställning och vid en tidsbegränsad anställning. Närmare föreskrifter om anställningsavtal m.m. finns i lagen [1982:80] om anställningsskydd (LAS).

Flera anställningar

Om en försäkrad behöver ett arbetshjälpmedel eller en anordning på flera arbetsplatser kan Försäkringskassan bevilja bidrag till mer än en arbetsplats, om den sammanlagda arbetstiden motsvarar högst en heltidstjänst. Försäkringskassan kan alltså inte bevilja bidrag till arbetshjälpmedel när det gäller arbeten som är utöver en normal heltidstjänst. Det beror på att bidraget ska vara ett led i den försäkrades rehabilitering och att Försäkringskassans rehabiliteringsansvar som mest sträcker sig till arbete som motsvarar en heltidstjänst.

Egna företagare och fria yrkesutövare

Egna företagare och fria yrkesutövare ska vara etablerade på arbetsmarknaden för att ha rätt till bidrag till arbetshjälpmedel från Försäkringskassan (jämför prop. 1990/91:141, s. 70).

Lagens förarbeten ger ingen vägledning om när egna företagare eller fria yrkesutövare kan anses vara etablerade på arbetsmarknaden. Det finns inget krav på att den försäkrade ska få viss del av sin försörjning från verksamheten för att han eller hon ska anses vara etablerad på arbetsmarknaden. Vem som kan anses vara etablerad blir alltså en bedömningsfråga i det enskilda fallet.

När en egen företagare med anställd personal ansöker om ett arbetshjälpmedel till sig själv ska det betraktas som att det är en anställd som ansöker. När en egen företagare ansöker om hjälpmedel för en anställd ska det betraktas som att det är en arbetsgivare som ansöker.

Studerande

Studerande anses inte som förvärvsarbetande och därför kan de inte få bidrag till arbetshjälpmedel från Försäkringskassan under studietiden (jämför 1 § förordning [1991:1046]).

4.2 Till vem kan bidrag beviljas och bedömningen av kostnaden

Förordning (1991:1046) om bidrag till arbetshjälpmedel

2 §

Bidrag får lämnas till arbetsgivaren eller den försäkrade och får avse kostnaden för

1. att köpa eller, om det är ekonomiskt mera förmånligt, att hyra sådana arbetshjälpmedel eller anordningar på arbetsplatsen som behövs för att den försäkrade skall kunna utföra sitt arbete,
2. expertundersökningar i ärenden om sådana anpassningsåtgärder som avses i 1, och
3. att reparera arbetshjälpmedlet.

Bidrag får beviljas till arbetsgivaren eller den försäkrade.

Av 2 § 1 förordning (1991:1046) får det anses framgå att man ska väga in storleken på kostnaden när man bedömer rätten till bidrag till arbetshjälpmedel. Om kostnaden som framgår av offerten inte kan anses rimlig och Försäkringskassan genom sin utredning i det enskilda fallet kan konstatera att hjälpmedlet eller anordningen kan fås till en lägre kostnad kan bidraget begränsas till den lägre kostnaden. Vid bedömningen av om kostnaderna som anges i offerten är rimliga bör Försäkringskassan utgå från den kunskap som finns sedan tidigare om sådana kostnader eller annat som framgår av utredningen. Försäkringskassan ska bedöma om kostnader är rimliga även för expertundersökningar och för reparationer av arbetshjälpmedlet.

4.2.1 Vad är ett arbetshjälpmedel som Försäkringskassan kan bevilja bidrag till?

Det finns ingen klar definition av vad som är ett arbetshjälpmedel, utan det måste bedömas i varje enskilt ärende. Detta betyder att det som är ett arbetshjälpmedel för en person inte behöver vara det för en annan.

Enligt förordningen får bidrag till arbetshjälpmedel avse kostnaden för att köpa eller, om det är mera ekonomiskt förmånligt att hyra sådana arbetshjälpmedel eller anordningar på arbetsplatsen som behövs för att den försäkrade ska kunna utföra sitt arbete (2 § 1 förordning [1991:1046]).

För att bedöma vad som är ett arbetshjälpmedel som Försäkringskassan kan bevilja bidrag till måste alltså hälso- och sjukvårdens och Arbetsförmedlingens ansvar utredas. Läs mer om hälso- och sjukvårdens ansvar och Arbetsförmedlingens kostnadsansvar i avsnitt 4.1.1 och 4.1.2. Dessutom är bidragsrätten omgärdad av ytterligare begränsningar, läs mer om dem i avsnitt 4.3.

Bidrag till kostnader för utbildning

Om den försäkrade behöver utbildning i att använda hjälpmedlet i samband med att hjälpmedlet anskaffas eller uppgraderas kan Försäkringskassan lämna bidrag till det.

Bidrag till kostnader som har uppstått i samband med leverans av arbetshjälpmedel

I kostnaden för arbetshjälpmedel ingår också sådana kostnader som uppstår för den sökande i samband med att arbetshjälpmedlet levereras, så som frakt.

Bidrag till översättning av facklitteratur till synskadade

En försäkrad som arbetar kan få bidrag till översättning av facklitteratur till DAISY, E-text eller punktskrift. Översättning av facklitteratur räknas som arbetshjälpmedel under förutsättning att den nya kunskapen behövs för att den försäkrade ska kunna utföra sitt arbete och kunna följa den utveckling som normalt sker inom arbetsområdet.

Myndigheten för tillgängliga medier (MTM) säljer bland annat facklitteratur till personer med läsnedsättning och kan låna ut litteratur till studenter genom andra bibliotek. Mer information finns på www.mtm.se.

4.2.2 Vad är en arbetsplats?

Bidrag får beviljas till arbetshjälpmedel eller till anordningar på arbetsplatsen (2 § 1 förordning [1991:1046]). En arbetsplats behöver inte vara en lokal som arbetsgivaren tillhandahåller. Vad som kan anses utgöra en arbetsplats blir en bedömning i det enskilda fallet. För att betraktas som en arbetsplats måste dock arbetet utföras på denna plats.

Kammarrätten i Stockholm fann i KRNS mål nr 1904-2000 att en bil inte kan anses vara en arbetsplats eller ett arbetshjälpmedel för en tolk. Målet gällde en kvinna som arbetade som tolk. Hon hade en egen firma och ansökte om bidrag för att elsanera sin bil. Försäkringskassan avslag ansökan. Kammarrätten fann att bilen inte kunde anses vara kvinnans arbetsplats i hennes arbete som tolk. Den kunde inte heller anses vara ett arbetshjälpmedel på arbetsplatsen i hennes tolkverksamhet. Det fanns därför inte förutsättningar för att bevilja henne bidrag till elsanering av bilen.

4.2.3 Om arbetshjälpmedlet eller anordningen behövs

Försäkringskassan ska alltid ta ställning till om arbetshjälpmedlet eller anordningen på arbetsplatsen behövs för att den försäkrade ska kunna utföra sitt arbete (2 § 1 förordning [1991:1046]).

När Försäkringskassan ska utreda om arbetshjälpmedlet eller anordningen behövs för att den försäkrade ska kunna utföra sitt arbete kan en sådan utredning eller delar av den redan vara genomförd. Till exempel av den försäkrades arbetsgivare, företagshälsovård eller hälso- och sjukvården, exempelvis om det gäller hörselhjälpmedel. Ibland söker flera anställda på en arbetsplats bidrag till samma typ av hjälpmedel. Handläggaren ska då göra en utredning i varje enskilt ärende. Även om flera personer har samma arbetsuppgifter och samma funktionsnedsättning så innebär det inte automatiskt att de har samma rätt till bidrag.

4.2.4 Expertundersökning

Förordning (1991:1046) om bidrag till arbetshjälpmedel

2 §

Bidrag får lämnas till arbetsgivaren eller den försäkrade och får avse kostnaden för

[...]

2. expertundersökningar i ärenden om sådana anpassningsåtgärder som avses i 1, och

[...]

Den försäkrade eller arbetsgivaren kan få bidrag till en expertundersökning i ärenden om bidrag till sådana arbetshjälpmedel som behövs för att den försäkrade ska kunna utföra sitt arbete.

Extern kompetens

Försäkringskassan kan i sin utredning använda sig av den kompetens som finns hos landstinget för bedömning, utprovning m.m. När det gäller arbetshjälpmedel inom lantbruk, kan länsstyrelsens lantbruksenhet bidra med råd och expertkunskaper. Även Arbetsmiljöverket kan bidra med kompetens om vilka anpassningar som normalt behövs på en arbetsplats och vad som kan ses som individuella anpassningar som ligger utanför arbetsgivarens normala ansvar. När arbetsgivaren eller företagshälsovården har teknisk kompetens är det naturligt att arbetsgivaren själv genomför den utredning som behövs.

4.2.5 Reparation

Förordning (1991:1046) om bidrag till arbetshjälpmedel

2 § Bidrag får lämnas till arbetsgivaren eller den försäkrade och får avse kostnaden för

[...]

3. att reparera arbetshjälpmedlet.

För att bidrag till kostnader för att reparera arbetshjälpmedlet ska beviljas krävs att det är fråga om ett arbetshjälpmedel enligt förordning (1991:1046). Att Försäkringskassan tidigare har beviljat bidrag till hjälpmedlet är således inte tillräckligt. Om Försäkringskassan bedömer att hjälpmedlet inte längre är att anse som ett arbetshjälpmedel ska ansökan om bidrag till reparation avslås.

När ansökan om bidrag till arbetshjälpmedel gäller kostnader för att reparera arbetshjälpmedlet ska handläggaren ta reda på om det finns någon garanti eller försäkring som kan täcka kostnaden.

Försäkringskassan kan bevilja bidrag för reparation av ett hjälpmedel utan att tidigare ha beviljat bidrag till hjälpmedlet, till exempel om Arbetsförmedlingen har bekostat arbetshjälpmedlet.

Enligt Försäkringskassans allmänna råd till 2 § 3 i förordning (1991:1046) bör med reparation inte avses service eller underhåll som till exempel byte av batterier (Försäkringskassans allmänna råd [FKAR 2009:2] om arbetshjälpmedel).

Samma bör gälla även om batteriet är inbyggt och behöver bytas på en verkstad.

4.3 Till vad kan bidrag inte beviljas?

Förordning (1991:1046) om bidrag till arbetshjälpmedel

3 §

Bidrag får inte lämnas för

1. att skaffa ett hjälpmedel eller en anordning som normalt behövs i verksamheten eller som krävs för att arbetsmiljön ska vara tillfredsställande, eller
2. reparation av en fast anordning, en maskin eller en byggnad.

Bidrag får inte heller lämnas för kostnader för hjälpmedel eller en anordning som kan ersättas genom annat statligt bidrag.

Begränsningarna i bidragsrätten enligt 3 § 1 förordning (1991:1046) bottnar båda i den grundläggande tanken att det allmänna inte bör lämna bidrag till sådana arbetshjälpmedel som arbetsgivaren har en skyldighet att införskaffa eller som annars utgör vanligt förekommande utrustning i en verksamhet av det aktuella slaget, oavsett om det på arbetsplatsen arbetar någon med särskilt behov av att ha tillgång till hjälpmedlet för att alls kunna utföra sitt arbete (jämför HFD 2017 ref. 6).

4.3.1 Vad är ett hjälpmedel eller en anordning som normalt behövs i verksamheten eller som krävs för att arbetsmiljön ska vara tillfredsställande?

HFD fann att med uttrycket "normalt behövs" får förstås att hjälpmedlet är vanligt förekommande i verksamheter av det aktuella slaget (HFD 2017 ref. 6). HFD bekräftar alltså att prövningen av vad som normalt behövs i verksamheten ska utgå från om hjälpmedlet eller anordningen är vanligt förekommande inom branschen och därför kan ses som normal utrustning. Bedömningen av "normalt förekommande" ska göras utifrån ett fullgott beslutsunderlag. (Domsnytt 2017:012)

När det gäller den begränsning i bidragsrätten som följer av arbetsgivarens ansvar för en tillfredsställande arbetsmiljö framhöll HFD den grundläggande skyldigheten att utforma arbetsmiljön på ett lämpligt sätt som följer av arbetsmiljölagens (1977:1160) bestämmelser. Begränsningen av bidragsrätten med hänsyn till det generella arbetsmiljöansvaret bör vara densamma oavsett om det är fråga om en ensamföretagare eller en anställd. (Jämför HFD 2017 ref. 6). HFD har alltså bekräftat att det generella arbetsmiljöansvaret är detsamma oavsett om det är fråga om en ensamföretagare eller en anställd, jämför Domsnytt 2017:012.

För att bedöma rätten till bidrag till arbetshjälpmedel måste alltså Försäkringskassan utreda hur långt arbetsgivarens ansvar sträcker sig i det enskilda fallet mot bakgrund av arbetsmiljölagens bestämmelser och gällande arbetsmiljöbestämmelser i övrigt. Det måste göras en utredning utifrån gällande författningar på arbetsmiljöområdet i det enskilda fallet utifrån det hjälpmedel som ansökan gäller eftersom arbetsmiljöansvaret kan förändras över tid. Se Domsnytt 2017:012. Det finns exempelvis

föreskrifter om belastningsergonomi, ensamarbete, arbetsplatsens utformning, arbetsanpassning och rehabilitering osv.

Försäkringskassan kan i tveksamma fall ta stöd av Arbetsmiljöverket i bedömningen av vilka skyldigheter arbetsgivare har att anpassa en arbetsplats och ge en anställd de arbetshjälpmedel som han eller hon kan behöva. Arbetsmiljöverket utövar tillsyn över arbetsmiljölagens tillämpning.

Av 2 kap. 1 § första stycket arbetsmiljölagen framgår att arbetsmiljön ska vara tillfredsställande med hänsyn till arbetets natur och den sociala och tekniska utvecklingen i samhället. Bestämmelsen ger uttryck för att arbetsmiljöansvaret förändras över tid och att arbetsmiljön ska förbättras i takt med de möjligheter som utvecklingen ger (jämför prop. 1976/77:149 s. 220).

Enligt paragrafens andra stycke ska arbetsförhållandena anpassas till människors olika förutsättningar i fysiskt och psykiskt avseende. I detta ligger att åtgärder ska vidtas för att hindra belastning som kan undvikas genom olika slag av tekniska anordningar och genom riktig utformning av arbetsmetoder och arbetsredskap (a. prop. s. 224).

Arbetsgivaren har enligt 3 kap. 3 § andra stycket en skyldighet att ta hänsyn till den enskilde arbetstagarens särskilda förutsättningar för arbetet genom att anpassa arbetsförhållandena eller vidta andra lämpliga åtgärder. Detta gäller inte bara för att förebygga ohälsa utan även för att underlätta rehabilitering (prop. 1990/91:140 s. 46).

I förarbetena betonas också att kraven på arbetsmiljön inte kan sänkas med hänsyn till den enskilde arbetsgivarens förutsättningar i ekonomiskt eller annat avseende (prop. 1976/77:149 s. 254).

Någon klar avgränsning av vad som faller inom arbetsgivarens ansvar är inte möjlig att göra. Arbetsgivarens möjligheter att anpassa arbetsvillkoren har ökat genom den tekniska utvecklingen och genom bättre kunskaper på rehabiliteringsområdet. Det måste också avspeglas i vad man kan kräva av arbetsgivaren. (Prop. 1990/91:140 s. 47)

Arbetsgivaren är skyldig att se till att arbetsplatsen, maskiner och annan utrustning är ergonomiskt lämpligt utformade. Höj- och sänkbara skrivbord och ergonomiskt anpassade skrivbordsstolar är därför att anse som normal utrustning och Försäkringskassan ska inte bevilja bidrag för inköp av denna typ av utrustning. (Prop. 1990/91:141 s. 83)

Högsta förvaltningsdomstolen har funnit att om det aktuella hjälpmedlet eller anordningen varken krävs för att arbetsmiljön ska vara tillfredsställande eller är något som normalt behövs i verksamheten saknar det för rätten till bidrag betydelse om hjälpmedlet på något sätt har individanpassats (jämför HFD 2017 ref. 6 I).

HFD klargör att någon prövning av om hjälpmedlet är individanpassat inte behöver göras i de situationer då

- det aktuella hjälpmedlet varken krävs för att arbetsmiljön ska vara tillfredsställande eller
- är något som normalt behövs i verksamheten.

I dessa situationer kan bidrag till arbetshjälpmedlet alltså lämnas.

Om det aktuella hjälpmedlet däremot krävs för att arbetsmiljön ska vara tillfredsställande eller normalt behövs i verksamheten ska det göras en prövning av om arbetstagaren behöver särskilda individanpassade arbetshjälpmedel som inte omfattas av vanliga arbetsmiljöhänsyn för att arbetsmiljön ska vara tillfredsställande eller vad som normalt behövs i verksamheten. För ett arbetshjälpmedel som enbart

fyller denna funktion kan bidrag inte lämnas, om hjälpmedlet inte har individanpassats på ett sådant sätt som går utöver vad som krävs för att arbetsmiljön ska vara tillfredsställande eller vad som normalt behövs i verksamheten. (Domsnytt 2017:012)

Metodstöd – bedöma rätten till bidrag 3 § 1 förordning (1991:1046)

Bedömningen av rätten till bidrag bör ske i olika steg.

- Är hjälpmedlet sådant som normalt behövs i verksamheten?
- Krävs hjälpmedlet för att arbetsmiljön ska vara tillfredsställande?

Om du svarar nej på båda frågorna kan bidrag till arbetshjälpmedlet lämnas även om det inte är individanpassat.

Om du svarar ja på någon av frågorna ska du pröva om hjälpmedlet behöver individanpassas. Om du kommer fram till att hjälpmedlet inte behöver individanpassas kan bidrag till arbetshjälpmedel inte lämnas. Om du kommer fram till att hjälpmedlet behöver individanpassas kan bidrag lämnas.

4.3.2 Kostnader som kan ersättas genom annat statligt bidrag

Det finns ytterligare begränsningar i bidragsrätten genom att bidrag inte får lämnas för kostnader för hjälpmedel eller en anordning som kan ersättas genom annat statligt bidrag (jämför 3 § andra stycket). Det kan till exempel vara om statligt stöd i form av lånegaranti och statsbidrag kan beviljas enligt förordningen (1978:250) om statligt stöd till jordbrukets rationalisering. Det räcker alltså att det finns ett sådant bidrag som kan ersätta hjälpmedlet eller anordningen, det behöver inte vara beviljat för att man ska ta hänsyn till detta vid bedömningen av rätten till bidrag till arbets-hjälpmedel. Se 4.3.5 om det gäller ett hjälpmedel som arbetsskadeförsäkringen kan ersätta.

4.3.3 Resekostnader

Resekostnader som den försäkrade har i samband med en utredning om bidrag till arbetshjälpmedel kan inte täckas genom bidrag till arbetshjälpmedel. Om utredningen ingår som en del i en rehabiliteringsplan och den försäkrade är berättigad till rehabiliteringsersättning är det däremot möjligt att bevilja särskilt bidrag till den försäkrade enligt de regler som gäller i förordningen (1991:1321) om rehabiliteringsersättning.

Resekostnader som kan uppstå för arbetsgivaren kan inte heller ersättas.

4.3.4 Yttrande från arbetstagarorganisationer

Förordning (1991:1046) om bidrag till arbetshjälpmedel

8 §

Innan ett ärende om bidrag till en arbetsgivare avgörs, skall berörda arbetstagarorganisationer ha fått tillfälle att yttra sig.

4.3.5 Hjälpmedel inom arbetsskadeförsäkringen

Den som har fått en arbetsskada godkänd kan i vissa fall få ersättning för nödvändiga kostnader för särskilda hjälpmedel (40 kap. 11 § SFB).

Se närmare om detta i Vägledning 2003:4 Förmåner vid arbetsskada.

Om en försäkrad som fått en arbetsskada godkänd ansöker om ett arbetshjälpmedel enligt förordningen (1991:1046) om bidrag till arbetshjälpmedel ska ansökan hanteras på samma sätt som andra ansökningar om bidrag till arbetshjälpmedel.

Men om behovet av hjälpmedel har sin grund i en godkänd arbetsskada kan den försäkrade redan ha fått ersättning. Ersättning för särskilda hjälpmedel lämnas för sådana hjälpmedel som är avsedda att ersätta förlorade kroppsfunktioner och som ska användas i den dagliga livsföringen. Redan på denna grund, dvs. att det är fråga om ett hjälpmedel som används i den dagliga livsföringen, bör Försäkringskassan kunna konstatera att det inte faller inom ramen för Försäkringskassans kostnadsansvar för arbetshjälpmedel. Skulle den försäkrade ha fått sådan ersättning och om den ersätter kostnaden som ansökan om bidrag till arbetshjälpmedel gäller ska detta beaktas vid bedömningen av rätten till bidrag till arbetshjälpmedel, se avsnitt 4.3.2. Skulle ersättning för särskilda hjälpmedel kunna ersätta kostnaden som ansökan om bidrag till arbetshjälpmedel gäller ska detta beaktas vid bedömningen av rätten till bidraget, se avsnitt 4.3.2.

4.3.6 Rehabiliteringsersättning under utbildning eller annan åtgärd

Läs mer

Det finns en beskrivning i Vägledning 2015:1 *Sjukpenning, rehabilitering och rehabiliteringsersättning* om vad som gäller rehabiliteringsersättning under utbildning eller annan åtgärd.

4.3.7 Metodstöd – utredningssamtal

Det här metodstödet handlar både om utredningen och om utredningssamtalet med den försäkrade och den försäkrades arbetsgivare.

Läs mer

Vägledning (2004:7) *Förvaltningsrätt praktiken* förklarar bland annat varför uppgifter ska dokumenteras och vad som ska dokumenteras. Där finns också metodstöd för dokumentationskrav, dokumentation i ÄHS och i pappersakt där beskrivs också utredningsskyldigheten och utredningsmetoder i försäkringsärenden.

Utredningssamtal med den försäkrade

Det är viktigt att du utreder den försäkrades arbetsuppgifter och vilka svårigheter som funktionsnedsättningen innebär när han eller hon ska utföra sina arbetsuppgifter. Det är också viktigt att du dokumenterar det som kommer fram.

Använd öppna frågor som kräver lite mer omfattande beskrivningar och följdfrågor för då får du en mer heltäckande bild av situationen. Undvik alltså frågor som är ledande eller som bara kan besvaras med ja eller nej. För att utredningssamtalet ska bli så bra som möjligt, både för dig och för den försäkrade är det viktigt att du tar dig tid och planerar samtalet i förväg och tar del av underlaget i ärendet och tidigare sjukfall.

Exempel på öppna frågor är följande:

- Hur ser en arbetsdag ut för dig?
- Kan du beskriva din arbetsplats?
- Hur många är ni på din arbetsplats?
- Hur är situationen på arbetsplatsen? (Här avses hur arbetsmiljön ser ut i nuläget).
- Vilka svårigheter har du att utföra dina arbetsuppgifter med anledning av din funktionsnedsättning?
- I vilken omfattning förekommer arbetsuppgifterna?
- Hur ofta utför du de arbetsuppgifter som är svåra på grund av funktionsnedsättningen?
- Vad har din arbetsgivare gjort för att du lättare ska kunna utföra arbetsuppgifterna?
- Hur många tillfällen och timmar kommer du att behöva använda arbets hjälpmedlet eller anpassningen? Det är viktigt att veta innan du tar ställning till om arbetshjälpmedlet ska köpas eller hyras.
- Vem eller vilka ska använda arbetshjälpmedlet?
- Hur kommer arbetshjälpmedlet eller anpassningen att användas?
- Har du redan haft egna kostnader som du fått någon förmån för? I så fall vilken? D.v.s. fråga om den försäkrade har handikappersättning eller någon annan förmån för samma hjälpmedel som nu är aktuellt.
- Behöver du hjälpmedlet i din dagliga livsföring? Om ja, har du varit i kontakt med hälso- och sjukvården?
- Har Arbetsförmedlingen lämnat ekonomiskt bidrag till lönekostnader till din arbetsgivare? Dvs. fråga om lönebidragsanställning respektive skyddat arbete hos offentlig arbetsgivare?
- Om den försäkrade är egen företagare eller fri yrkesutövare, ställ frågor om verksamheten så att du får uppgifter om han eller hon kan anses vara etablerad på arbetsmarknaden.

Utredningssamtal med arbetsgivare

Som en del i utredningen kontaktas arbetsgivaren för att säkerställa att det finns tillräckliga uppgifter om arbetet. Syftet är att skapa en dialog med arbetsgivaren för att nå en så optimal lösning som möjligt på den försäkrades arbetssituation.

Med den försäkrades arbetsgivare utreder du till exempel:

- den försäkrades arbetsuppgifter
- hur arbetsgivaren ser på den försäkrades möjligheter att utföra sina arbetsuppgifter
- hur arbetsmiljön ser ut
- vilka anpassningar arbetsgivaren har gjort på arbetsplatsen
- vilka anpassningar arbetsgivaren har för avsikt att göra på arbetsplatsen
- om hjälpmedlet eller anordningen normalt behövs i verksamheten eller krävs för att arbetsmiljön ska vara tillfredsställande? Om arbetsgivaren svarar ja på en av frågorna och du kan se att det behövs en individanpassning frågar du också om individanpassningen ingår i arbetsmiljöansvaret eller är något som normalt behövs i en sådan verksamhet. Eventuellt kompletterar du med annan utredning.

4.3.8 Sammanfatta samtalet

Vi har talat om ...

Du har uppgett att

Har jag uppfattat dig rätt?

Du dokumenterar samtalet i journalen.

5 Beräkningen av bidragets storlek

Detta kapitel handlar om beräkningen av bidragets storlek.

5.1 Bidragets storlek

Förordning (1991:1046) om bidrag till arbetshjälpmedel

4 §

Arbetsgivaren och den försäkrade kan vardera få bidrag med högst 50 000 kronor. Bidrag till datorbaserade hjälpmedel får dock beviljas med högre belopp än 50 000 kronor. Om det finns synnerliga skäl, kan Försäkringskassan medge att bidrag även i ett annat fall lämnas med ett högre belopp.

[...]

Arbetsgivaren och den försäkrade kan vardera få bidrag med högst 50 000 kronor. Men bidrag till datorbaserade hjälpmedel eller om det i annat fall finns synnerliga skäl kan beviljas med ett högre belopp än 50 000 kronor.

Vad som är synnerliga skäl måste alltid bedömas i det enskilda fallet.

HFD fann att ett hjälpmedel som innebär en produktivitetshöjning eller annan rationalisering av verksamheten i sig inte utesluter att bidrag kan ges. En annan sak är att sådana omständigheter kan få betydelse vid beräkningen av bidragets storlek (jämför prop. 1990/91:141 s. 69 f.). (HFD 2017 ref. 6, Domsnytt 2017:012)

5.2 Bidrag till arbetsgivaren

Förordning (1991:1046) om bidrag till arbetshjälpmedel

4 §

[...]

Bidrag till arbetsgivaren lämnas med hälften av den kostnad för hjälpmedlet eller anordningen som överstiger 10 000 kronor. Om det finns särskilda skäl och det har avgörande betydelse för om en försäkrad skall kunna ha kvar sitt arbete, får dock bidrag lämnas för mer än hälften av kostnaden.

[...]

Bidrag till arbetsgivare beviljas med hälften av den kostnad för hjälpmedlet eller anordningen som överstiger 10 000 kronor.

Om det finns särskilda skäl och det har avgörande betydelse för om en försäkrad ska kunna ha kvar sitt arbete kan bidrag beviljas med mer än hälften av kostnaden.

Det är alltså två skilda förutsättningar som ska vara uppfyllda för att bidrag ska lämnas för mer än hälften av den kostnad som överstiger 10 000 kr. Dels ska det finnas särskilda skäl, dels ska bidraget ha avgörande betydelse för att arbetstagaren ska kunna ha kvar sitt arbete.

Kammarrätten har i en dom (KRNS 3136-15 och 3137-15) uttalat att de särskilda skälen kan vara kopplade till omständigheter antingen hos arbetstagaren eller hos arbetsgivaren. Det kan exempelvis röra sig om att arbetstagaren har särskilda svårigheter att få annat arbete eller att arbetstagaren har en unik kompetens som arbetsgivaren behöver. Kammarrätten ger exempel på vad som skulle kunna utgöra särskilda skäl men dessa ska inte ses som en uttömmande beskrivning utan i varje enskilt fall där frågan om särskilda skäl aktualiseras ska man göra en individuell bedömning. (KRNS 3136-15 och 3137-15 samt Domsnytt 2015:036)

5.3 Bidrag till den försäkrade

Förordning (1991:1046) om bidrag till arbetshjälpmedel

4 §

[...]

Bidrag till den försäkrade lämnas för hela kostnaden, om hjälpmedlet eller anordningen saknar värde för någon annan än den försäkrade. I andra fall lämnas bidrag med lägst halva kostnaden.

Bidrag till den försäkrade beviljas för hela kostnaden, om hjälpmedlet eller anordningen saknar värde för någon annan än den försäkrade. I andra fall beviljas bidrag med lägst hälften av kostnaden. (4 § sista stycket förordning [1991:1046] och RÅ 1998 ref. 21)

Även om hjälpmedlet eller anordningen saknar värde för någon annan kan bidrag endast beviljas upp till beloppsgränsen 50 000 kronor. I vissa fall kan ett högre bidrag beviljas, se avsnitt 5.1.

5.4 Bidrag till arbetsgivaren och den försäkrade samtidigt

Om bidrag beviljas till både arbetsgivaren och den försäkrade samtidigt, men för olika arbetshjälpmedel, beräknas bidraget för var och en så som beskrivits ovan. Enligt Försäkringskassans allmänna råd till 4 § förordning (1991:1046) bör beloppsgränserna i bestämmelsen avse varje arbetshjälpmedel för sig när en försäkrad eller arbetsgivare ansöker om flera arbetshjälpmedel (Försäkringskassans allmänna råd [FKAR 2009:2] om arbetshjälpmedel).

5.5 Metodstöd – beräkningen av bidrag till arbetshjälpmedel

Utifrån utredningen väger du som handläggare samman underlaget och bedömer storleken på bidraget till arbetshjälpmedel.

Vid beräkningen av bidragets storlek måste du bland annat ta ställning till följande:

- Är det ett datorbaserat hjälpmedel? Finns det i annat fall synnerliga skäl att bevilja ett högre belopp?
- Om det är arbetsgivaren som ansöker om bidrag med mer än hälften av kostnaden, finns det särskilda skäl och har det avgörande betydelse för om en försäkrad ska kunna ha kvar sitt arbete?
- Om det är den försäkrade som ansöker om bidrag, saknar hjälpmedlet eller anordningen värde för någon annan än den försäkrade?
- Om hjälpmedlet eller anordningen innebär en produktivitetshöjning eller annan rationalisering av verksamheten

Vid vissa tillfällen kan du om det är den försäkrade som ansöker om bidraget diskutera med arbetsgivaren om denne kan ta viss del av kostnaden, till exempel i situationer då kostnaden för hjälpmedlet överstiger taket på 50 000 kronor i bidrag.

6 Besluta

Detta kapitel handlar om:

- att kommunicera beslutsunderlag
- att beslut om bidrag till arbetshjälpmedel villkoras
- att motivera beslut
- utbetalning av bidraget
- omprövning och överklagande.

6.1 Kommunicering

Innan Försäkringskassan fattar ett beslut ska den enskilde enligt huvudregeln få ta del av de uppgifter som ligger till grund för beslutet. Han eller hon måste också få möjlighet att yttra sig över dem.

Läs mer

Vägledning (2004:7) *Förvaltningsrätt i praktiken* beskriver vad som gäller för kommunicering. Där finns också ett metodstöd för hur kommunicering går till och vad man ska ta hänsyn till i olika situationer.

6.2 Beslut om bidrag till arbetshjälpmedel villkoras

Bidrag till arbetshjälpmedel är en ersättning för kostnader. Den försäkrade eller arbetsgivaren beviljas bidraget under förutsättning att han eller hon kommer att ha kostnader för ett arbetshjälpmedel eller en anordning på arbetsplatsen som behövs för att den försäkrade ska kunna utföra sitt arbete. Det beviljas också för kostnader för expertundersökningar och för reparation av arbetshjälpmedlet.

Beslutet om storleken på bidrag till arbetshjälpmedel ska därför vara villkorat upp till ett maximalt belopp för arbetshjälpmedlet eller anordningen som omfattas av beslutet. Det kan visa sig att den totala kostnaden för arbetshjälpmedlet eller anordningen slutligt blir lägre än den som står i offerten eller som framgår i den utredning som Försäkringskassan har gjort.

6.3 Motivering av beslut

Läs mer

Vägledning (2004:7) *Förvaltningsrätt i praktiken*, beskriver regelverket om beslutsfattande och motivering av beslut.

Riktlinjer (2005:14) *Att skriva kommuniseringsbrev och beslutsbrev i Försäkringskassan* beskriver hur ett beslutsbrev ska utformas och vad det ska innehålla. Där kan du också läsa om när beslut får verkställas.

6.3.1 Metodstöd – skriva beslut

I beslutsbrevet skriver du motiveringen till beslutet och dokumenterar i journalen att beslut har fattats. Om det finns ett pågående sjukfall gör du en notering till den personliga handläggaren om att beslut om bidrag till arbetshjälpmedel nu har fattats.

Den som har sökt bidrag till arbetshjälpmedel ska alltid få ett beslutsbrev från Försäkringskassan. Det gäller oavsett om det är ett positivt eller negativt beslut. I beslutsbrevet ska det bland annat framgå vilket eller vilka arbetshjälpmedel som beslutet avser. Beslutet om bidrag till arbetshjälpmedel ska vara villkorat och avse ett visst hjälpmedel. I beslut till den försäkrade ska det också framgå att bidraget beviljas upp till ett visst maximalt belopp.

Om Försäkringskassan beviljar bidrag till en försäkrad som ansöker om ett arbetshjälpmedel som kostar 35 000 kronor enligt offerten, ska i beslutsbrevet skrivas att bidrag beviljas för det sökta arbetshjälpmedlet med ett maximalt belopp om 35 000 kronor.

Momsen ska alltid räknas in i det beviljade bidragsbeloppet oavsett om det är en försäkrad eller en arbetsgivare som har rätt till bidraget.

Även i de fall när du delvis beviljar bidrag till arbetshjälpmedel skickar du ett beslut till den försäkrade. Exempelvis när du utgår från Försäkringskassans utredning om kostnader när du fastställer den maximala nivån på bidraget. Samma beslut kan innehålla beviljande av bidrag till vissa hjälpmedel och avslag på bidrag på andra när ansökan avser flera hjälpmedel.

6.4 Omprövning och överklagande

Förordning (1991:1046) om bidrag till arbetshjälpmedel

9 §

Bestämmelser om ändring och omprövning av Försäkringskassans beslut samt överklagande av Försäkringskassans och en domstols beslut finns i 113 kap. 3–17, 19, 20 och 21 §§ socialförsäkringsbalken.

Läs mer

Vägledning (2001:7) *Omprövning, ändring och överklagande av Försäkringskassans beslut* beskriver vad som gäller vid omprövning och överklagande. Där förklaras också till exempel processen för överklagande i olika instanser.

6.5 Utbetalning av bidraget

För att Försäkringskassan ska kunna betala ut bidrag till arbetshjälpmedel ska det ha kommit in en orderbekräftelse eller en kopia av faktura från den bidragsberättigade.

Försäkringskassans beslut om bidrag till arbetshjälpmedel är villkorat upp till ett visst maximalt belopp och till ett specifikt arbetshjälpmedel. Om det kommer in en faktura som visar på ett lägre belopp än i offerten eller i beslutet om bidraget så ska det bidrag som Försäkringskassan betalar ut bestämmas med ledning av fakturan.

Om fakturan visar ett högre belopp än i offerten, oavsett om beslutet har grundats på offerten eller på en utredning om kostnader för hjälpmedlet, får det anses att den sökande vill ha bidrag med ett högre belopp än vad Försäkringskassan har beslutat om. Eftersom det avser samma sak kan Försäkringskassan inte pröva frågan på nytt. Däremot kan den hanteras inom ramen för bestämmelserna om rättelse (113 kap. 3 § SFB) och omprövning (113 kap. 7 § SFB). I första hand ska Försäkringskassan ta ställning till om beslutet kan rättas/ändras.

Läs mer

I Vägledning 2018:01 *Rättelse och ändring av Försäkringskassans beslut enligt socialförsäkringsbalken och förvaltningslagen* finns en beskrivning av vilka förutsättningar som ska vara uppfyllda för att en rättelse/ändring enligt 113 kap. 3 § SFB ska kunna göras.

Om beslutet inte kan rättas/ändras enligt 113 kap. 3 § SFB ska en faktura som är på ett högre belopp än i offerten hanteras på samma sätt som en ny ansökan om samma sak.

Läs mer

I Vägledning 2001:07 *Omprövning och överklagande av Försäkringskassans beslut* finns en beskrivning av hur man hanterar en ny ansökan om samma sak med tillhörande metodstöd.

Om Försäkringskassan redan har beslutat om bidraget till arbetshjälpmedel i ett tidigare beslut och fakturan avser samma sak finns det inte någon ytterligare del att pröva.

6.5.1 Metodstöd – utbetalning

Den försäkrade ska skicka in en signerad kopia av orderbekräftelsen eller fakturan. Även personnumret ska framgå.

Om du har bestämt nivån på det beslutade bidraget enligt offerten som den sökande lämnat in kontrollerar du att orderbekräftelsen eller kopia av fakturan, när den kommer in till Försäkringskassan, stämmer överens med daterad offert och offert-nummer samt beslut.

Om du har bestämt nivån på det beslutade bidraget enligt en utredning om vad ett sådant hjälpmedel kostar kontrollerar du om fakturan avser ett sådant hjälpmedel som du har beviljat bidrag för.

Orderbekräftelsen eller fakturan ska vara ställd till den försäkrade. På så sätt blir det tydligt att Försäkringskassan inte har någon koppling till leverantören av arbets-hjälpmedlet och att det är den försäkrade som köper arbetshjälpmedlet av leverantören.

Skulle en faktura skickas in direkt till Försäkringskassan från leverantören ska du skicka tillbaka den till avsändaren med information om att fakturan ska vara ställd till och skickas till köparen.

En orderbekräftelse eller kopia av faktura ska innehålla

- uppgift om vem ordern eller fakturan är ställd till
- namn och organisationsnummer alternativt personnummer till den som ordern eller fakturan är ställd till specifikation över vad ordern eller fakturan avser
- den summa som ska betalas
- den som ordern eller fakturan är ställd till ska godkänna och signera den.

Vid en orderbekräftelse kontaktar du den som ska få bidraget innan utbetalning görs och kontrollerar att arbetshjälpmålet eller anordningen ska levereras och när. Den som ska få bidraget uppmanas att lämna in en signerad kopia av fakturan till Försäkringskassan så snart betalningen gjorts så att du kan kontrollera fakturasumman mot det utbetalda beloppet. Du konterar orderbekräftelsen eller kopian av fakturan och skriver utbetalningskvitto (FK 8331) på godkänt arbetshjälpmål och skickar sedan kvittot vidare för utbetalning till gemensam service.

Om det skulle visa sig när fakturan kommer in att Försäkringskassan har betalt ut för stort bidrag vid utbetalning enligt orderbekräftelse kan det överskjutande beloppet krävas tillbaka enligt 108 kap. 2 § SFB.

6.6 Försäkring

Det är den som beviljas bidrag till arbetshjälpmål som sedan också äger arbetshjälpmålet. Om inte hjälpmålet ingår i arbetsgivarens försäkring är det därför den försäkrade själv eller arbetsgivaren som ansvarar för att hjälpmålet är försäkrat. Försäkringskassan kan dock inte ställa några krav på att hjälpmålet ska vara försäkrat.

Väljer den försäkrade att försäkra sitt arbetshjälpmål, så betalar Försäkringskassan för värdeminskningen och självriskan vid förlust eller skada. (FKRS 2009:1 – Bidrag vid förlust av eller skada på försäkrat arbetshjälpmål)

7 Uppföljning och återbetalningsskyldighet

Detta kapitel handlar om uppföljning och återbetalningsskyldighet

7.1 Uppföljning

De försäkrade uppmanas att kontakta Försäkringskassan efter att han eller hon har använt sitt arbetshjälpmedel i ungefär ett halvår. Skulle den försäkrade inte kontakta Försäkringskassan bör en kontakt tas med honom eller henne för att se om hjälpmedlet eller anordningen används och fungerar.

Försäkringskassan kan alltid på eget initiativ göra en uppföljning om det finns indikationer på att hjälpmedlet inte längre används för avsett ändamål.

7.2 Återbetalningsskyldighet

Förordning (1991:1046) om bidrag till arbetshjälpmedel

5 §

Bidraget skall betalas tillbaka, om hjälpmedlet eller anordningen inte längre används för avsett ändamål. Återbetalningsbeloppet skall minskas med högst en femtedel för varje helt år som har gått sedan bidraget beviljades. Om det finns särskilda skäl, kan återbetalningsskyldigheten jämkas eller efterges.

[...]

Enligt Försäkringskassans allmänna råd till 5 § i förordning (1991:1046) kan ett särskilt skäl för att efterge eller jämka återbetalningsbeloppet vara att värdeminskingen på arbetshjälpmedlet varit större än en femtedel per år. Ett annat särskilt skäl kan vara att den enskilde har en besvärlig ekonomisk situation. (Försäkringskassans allmänna råd [FKAR 2009:2] om arbetshjälpmedel)

Läs vidare om återkravshantering i Vägledning 2005:3 Återkrav.

7.2.1 Återlämning

Förordning (1991:1046) om bidrag till arbetshjälpmedel

5 §

[...]

Om den försäkrade blir arbetsförmögen eller det finns andra liknande skäl, kan återbetalningsskyldigheten fullgöras genom att hjälpmedlet eller anordningen överläts till Försäkringskassan.

Den försäkrade kan fullgöra sin återbetalningsskyldighet genom att överlåta hjälpmedlet eller anordningen till Försäkringskassan. Det är således endast sådana hjälpmedel som den försäkrade är återbetalningsskyldig för som Försäkringskassan ska ta emot.

Det är bara den försäkrade som kan fullgöra sin återbetalningsskyldighet genom att lämna tillbaka arbetshjälpmedlet. En arbetsgivare som blivit beviljad bidrag till arbetshjälpmedel kan alltså inte undgå sin återbetalningsskyldighet genom att lämna tillbaka ett arbetshjälpmedel.

Källförteckning

Författningar

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 883/2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen

Socialförsäkringsbalken

Lagen (1982:80) om anställningsskydd

Förvaltningslagen (2017:900)

Förordningen (1991:1046) om bidrag till arbetshjälpmedel

Förordningen (2017:462) om särskilda insatser för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga

Försäkringskassans allmänna råd

Försäkringskassans allmänna råd (FKAR 2009:2) om arbetshjälpmedel

Försäkringskassans rättsliga ställningstaganden

Försäkringskassans rättsliga ställningstagande 2009:1 – Bidrag vid förlust av eller skada på försäkrat arbetshjälpmedel

Förarbeten

Prop. 1990/91:140 Arbetsmiljö och rehabilitering

Prop. 1990/91:141 Rehabilitering och rehabiliteringsersättning m.m.

Prop. 1992/93:159 Stöd och service till vissa funktionshindrade

Prop. 1999/2000:79 Från patient till medborgare – en nationell handlingsplan för handikappolitiken

Domar

HFD 2017 ref. 6

RÅ 1998 ref. 21

KRNS 1904-2000

KRNJ 2279-09

KRNJ 264-10

KRNS 7315-11

KRNG 9557-11

KRNS 3136-15 och 3137-15

Försäkringskassans Domsnytt

Domsnytt 2017:012

Domsnytt 2015:036

Domsnytt 2011:47

Domsnytt 2010:60

Domsnytt 2010:22

Vägledningar

Vägledning 2001:7 Omprövning och överklagande av Försäkringskassans beslut

Vägledning 2003:4 Förmåner vid arbetsskada

Vägledning 2004:2 Sjukpenning och samordnad rehabilitering

Vägledning 2004:7 Förvaltningsrätt i praktiken

Vägledning 2005:3 Återkrav

Vägledning 2007:1 Sjukersättning och aktivitetsersättning – under tid med ersättning

Vägledning 2017:1 Övergripande bestämmelser i SFB, unionsrätten och internationella avtal

Vägledning 2018:1 Rättelse och ändring av Försäkringskassans beslut enligt socialförsäkringsbalken och förvaltningslagen.

Övriga styrande och stödjande dokument

Försäkringskassans riktlinjer 2005:14 Att skriva kommuniseringsbrev och beslutsbrev i Försäkringskassan